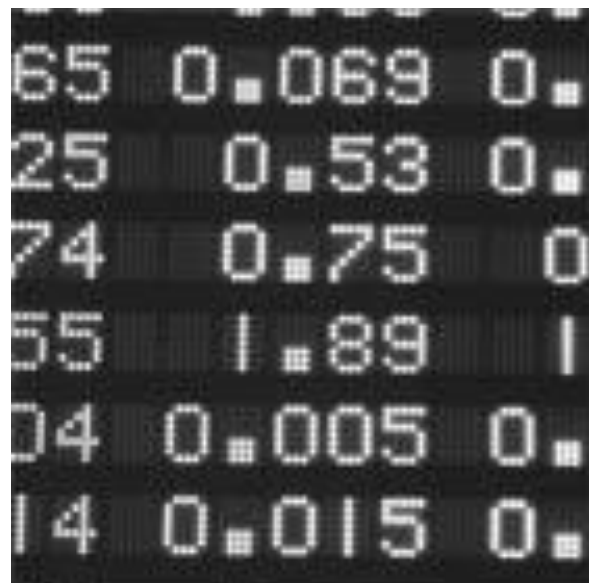

Vermogensmarkt

Bank, Beurs of... de Haaien

65	0.069	0.
25	0.53	0.
74	0.75	0
55	1.89	1
04	0.005	0.
14	0.015	0.

Havo

Economie

2010-2011 VERS

INHOUD

	Blz.
HOOFDSTUK 1: DE VERMOGENSMARKT	2
1.1 Een markt voor geld	2
1.2 De vraag naar geld	4
1.2.2 Consumenten als vragers naar geld	5
1.2.3 Hypotheeklening	8
1.2.4 Financieel-economische levensloop	10
1.2.5 Bedrijven als vragers	12
1.2.6 De overheid als vrager	13
1.3 Het aanbod van geld	14
1.3.1 Spaarmotieven	14
1.3.2 Pensioenen	16
1.4 De rente als de prijs van geld	18
1.5 Beleggen	22
HOOFDSTUK 2: HET SPECIFIEKE VAN DE VERMOGENSMARKT	30
HOOFDSTUK 3: MISSERS VAN DE MARKT	31
3.1 Financiële producten	32
3.2 Is de bank nog veilig?	33
3.3 Het spook van de inflatie	33
HOOFDSTUK 4: OEFENOPGAVEN EN CONTEXTEN	34
HOOFDSTUK 5: REGISTER	36

Hoofdstuk 1: De vermogensmarkt

1.1 Een markt voor geld.

In de module 'Stratego' hebben we het over goederen- en dienstenmarkten gehad. Op de markt voor ballonnetjes waren meer aanbieders dan op de markt voor Calimero ijs. Het vervoer over de rails heeft nog minder aanbieders, en heel veel vragers. Net als voor goederen is er ook een markt voor geld of beter gezegd voor krediet. Er zijn vragers naar geld en er zijn aanbieders van geld. De rente die mensen krijgen of moeten betalen zouden we als de prijs van geld (krediet) kunnen beschouwen.

Levenslang wegens winnen loterij

Een handige lottoverkoper, die in China multimiljonair werd dankzij een foutje in het lottosysteem, is voor zijn slimheid veroordeeld tot levenslang. Zhao Liquin, zelf lotenverkoper, ontdekte in 2005 dat bij het Welfare Lottery 3D-systeem nog tot vijf minuten na het bekend worden van de winnende lotnummers, loten gekocht konden worden. Hij stuurde zijn burens en vrienden er op uit om bij het loterijcentrum loten te kopen en wist zo 28 miljoen yuan (2,59 miljoen euro) aan prijzengeld te innen.

In plaats van blij te zijn dat een grove fout in het systeem was blootgelegd,

Bron: Quotenet 7 november 2007

besloot de Welfare Lottery dat Liquin zijn prijzen op illegale wijze had verkregen. De rechter was het daarmee eens en veroordeelde de zessendertigjarige Liquin tot levenslang. Al zijn bezittingen zijn in beslag genomen.

Opdracht 1.

Jullie gezin heeft € 10.000 in een loterij gewonnen. Thuis aan tafel vragen jullie je hardop af wat jullie met het geld zullen doen. Iedereen loopt te roepen en te schreeuwen. In gedachten hebben jullie het geld al aan tientallen zaken besteed: variërend van een reis met een cruiseschip tot een nieuwe fiets.

- Noem een viertal totaal verschillende zaken waaraan het geld besteed kan worden.
- Geef aan wat voor argumenten er meespelen bij de uiteindelijke keuze.
- Als het bedrag een miljoen zou zijn zouden jullie dan, andere keuzes maken? Motiveer je antwoord.

Een zeer nadenkende leerling merkt op dat het antwoord op de vorige vragen sterk kan afhangen van de gezinssamenstelling. Een neef van hem is namelijk net klaar met een economiestudie en zou het geld gaan gebruiken om een dure managementopleiding te volgen, zodat hij in de toekomst meer kan gaan verdienen. Een gezin met jonge kinderen zou wellicht het geld gebruiken om een groot huis te kopen.

Niet alleen het winnen van de loterij kan ervoor zorgen dat je geld over hebt. Ook een erfenis of een hele goede deal die je gesloten hebt kan ervoor zorgen dat je over meer geld beschikt dan je voor je dagelijkse uitgaven nodig hebt. Als je er niets mee doet levert dat geld geen rendement op.

Je kunt ook bewust proberen geld over te houden omdat je aan 't sparen bent voor een hele grote uitgave.

Behalve mensen die geld over hebben zijn er ook mensen die geld tekort komen.

Een voorbeeld van een situatie waarin je geld tekort komt:

Studentenlening

Mei 2008 - In 2008 is er tot nu toe al 903 miljoen euro geleend door studenten. In vergelijking met vorig jaar betekent dit een forse stijging van de totale lening van studenten. Uit onderzoek blijkt dat niet veel meer studenten zijn gaan lenen, maar dat de studenten die lenen meer zijn gaan lenen. De gemiddelde schuld bedraagt

per student nu zo'n 12.000 euro. Bij de IB-groep blijkt een kwart van de studenten een schuld te hebben en dit percentage blijft ongeveer gelijk. Een van de valkuilen voor studenten blijkt de automatische overgang naar een maximale lening als de studiefinanciering na 4 (of 5) jaar ophoudt.

Bron: <http://www.lenenstudent.nl/studentenleninginhethetnieuws.php>

Studenten lenen geld om hun studie te kunnen afronden als ze het niet redden om nominaal te studeren (dat betekent op tijd hun tentamens halen). Dit kan een verstandige keus zijn omdat een afgeronde studie (meer) kans biedt op een goede baan met een goed inkomen. Ze kunnen dan hun studieschuld ook best terug betalen. Een vorm van ruilen over de tijd. Toch denken sommige studenten er wel iets te gemakkelijk over. Als ze afgestudeerd zijn krijgen ze niet direct een topsalaris en willen ze vaak wel een huis kopen en/of een gezin stichten en dat kost geld. In die situaties is een studieschuld wel een vervelende lastenverzwaring.

Opdracht 2.

- Leg uit waarom studenten gemakkelijk de stap nemen om een lening aan te gaan.
- Leg uit dat een studieschuld voor iemand die vrij snel aan 'huisje, boompje, beestje' denkt een behoorlijke lastenverzwaring kan zijn.
- Bedenk nog twee andere redenen waarom mensen geld willen lenen.

Behalve consumenten kunnen ook bedrijven of overheden (het Rijk of provincies en gemeenten) geld tekort komen of tijdelijk over hebben.

Opdracht 3.

- a. Noem een situatie waarin het verstandig is dat een bedrijf geld leent bij een bank.
- b. Noem een situatie waarin het niet verstandig is dat de overheid geld leent.

De mensen die geld over hebben (aanbieders) en de mensen die geld tekort komen (vragers) ontmoeten elkaar op een bijzondere markt: de vermogensmarkt. Dit hoofdstuk van deze module gaat over die markt.

1.2 De vraag naar geld.

Als je inkomen tekort schiet en als het winnen van de loterij maar niet wil lukken.

Zoals uit paragraaf 3.1 blijkt, komen niet alleen consumenten soms geld tekort maar overkomt dat ook bedrijven en de overheid.

Ieder jaar op Prinsjesdag blijkt of de inkomsten van de overheid voldoende zijn om alle mooie plannen te kunnen betalen of dat de overheid het komende jaar geld moet lenen.

Ook bedrijven moeten vaak geld lenen om hun (investerings)plannen te realiseren.

Deze drie partijen, consumenten, bedrijven en overheid, vormen de vragers op de markt.

Eerst kijken we wat we nu eigenlijk verstaan onder het vragen naar geld en daarna gaan we de drie vragende partijen op de markt eens wat nader bekijken.

WAT IS GELD VRAGEN?

Je vraagt als persoon gedurende je hele leven geld, en je biedt het ook aan. Als je (piep)jong bent, dan vraag je geld. Zakgeld. Je gebruikt het geld in een winkel om het te ruilen tegen bijvoorbeeld een pakje kauwgom. Dit is niet wat economen bedoelen met vragen naar geld.

Economen verstaan onder het vragen naar geld dat je van iemand anders tijdelijk geld (**KREDIET**) krijgt, en dat je dit geld later aan diezelfde persoon of bedrijf (bank) weer teruggeeft. Je vraagt het geld eigenlijk een tijdje in bruikleen: je leent. Zoals je aan iemand vraagt: mag ik je fiets deze week lenen, want ik heb een nichtje dat komt logeren.

Economisch gezien is geld vragen dus eigenlijk vragen of je van iemand gedurende een periode zijn geld mag gebruiken. Na een afgesproken tijd en naar alle waarschijnlijkheid met een vergoeding (**RENTE**) geef je het geld over een afgesproken periode in termijnen terug.

Dus je leent van je opa € 4.000 voor een brommer (je vraagt geld) en je spreekt met hem af dat je elk jaar (de **termijn**) gedurende vier jaar (de **looptijd**) het geld terugbetaalt.

Bovendien spreek je af dat je hem jaarlijks 1% rente geeft (het is je opa) plus dat hij één keer per kwartaal op jouw brommer mag scheuren. (Want hij had vroeger geen brommer).

Opdracht 4.

- a. Noem twee redenen waarom consumenten geld (krediet) vragen.
- b. Beschrijf, als je bovenstaande tekst hebt gelezen, wat je zou kunnen verstaan onder geld aanbieden.

Iemand uit de klas roept dat de titel van het hoofdstuk eigenlijk niet volledig is.

Hij zegt: 'het is niet alleen als je inkomen tekortschiet en het winnen van de loterij niet wil

lukken, het maakt ook uit of je in het verleden hebt gespaard, of je dus vroeger veel verdiende.'

Dit is goed opgemerkt. De vraag naar geld hangt samen met je spaargeld op dat moment (een **VOORRAADGROOTHEID**), je inkomen dat je verkrijgt (een **STROOMGROOTHEID**) en je uitgaven die periode (ook een **STROOMGROOTHEID**).

Opdracht 5.

Stel iemand wil een brommer van € 4.000 kopen.

Leg uit wanneer hij geld moet vragen en benoem daarbij de financiële voorraadgrootheid en stroomgrootheid/grootheden die een rol spelen.

1.2.2 Consumenten als vragers naar geld.

Geld winnen is –tenzij je alle loten koopt- natuurlijk toeval. Veel mensen zullen, als hun inkomen en hun spaarsaldo tekort schieten, op een andere manier aan geld moeten komen om grote uitgaven te doen of om eerder over bepaalde goederen te kunnen beschikken. De bekendste manier is natuurlijk lenen bij bijvoorbeeld familieleden of bij de bank. Er wordt een afspraak gemaakt over de manier en het tempo van terugbetalen, ook wel aflossing genoemd. Meestal moet je degene die jou het geld leent ook nog een vergoeding betalen voor het feit dat je zijn geld een poosje mag gebruiken: de rente. Aan het einde van de lening ben je dus meer kwijt dan je oorspronkelijk geleend had.

Nú geld lenen leidt dus tot uitgaven in de toekomst! En als je leent zul je je dus altijd de vraag moeten stellen of je het geld wel kan aflossen, en of je ook aan de renteverplichtingen kunt voldoen... Daarnaast moeten de extra kosten van de rente opwegen tegen het voordeel dat je hebt van eerder over het goed beschikken.

Opdracht 6.

Je komt de onderstaande scooter tegen in een advertentie op de site van Wehkamp.

De prijs van de scooter is € 1.499,=

Als je even verder klikt zie je dat je de scooter op afbetaling kunt kopen. Je kunt zelf bepalen hoeveel je per maand wilt betalen. Wehkamp rekent dan uit hoeveel maanden (termijnen) je moet betalen. Als je kiest voor € 32 per maand moet je 77 maanden betalen.

- a. Hoeveel *rente* betaal jij als je deze scooter op afbetaling koopt?
- b. Hoeveel procent is dat van de aankoopprijs?
- c. Zou jij dat doen? Geef argumenten.
- d. Als je € 165 per maand wilt betalen ben je er in 10 maanden vanaf. Hoeveel *rente* betaal je nu? Verklaar het verschil.

REX

Als consumenten geld lenen willen de uitleners natuurlijk wel hun geld terugzien. Soms schatten de consumenten de situatie iets te rooskleurig in: "Straks verdien ik vast veel meer geld en kan ik de lening gemakkelijk terugbetalen".

Maar als dat niet lukt kan de uitlener naar zijn/haar geld fluiten. Daarom hebben de uitleners slimme trucs bedacht om dat risico te beperken of ervoor te zorgen dat ze er toch nog goed uitspringen als er niet terugbetaald kan worden.

Direct geld lenen

Tijdelijk geld nodig ? Wilt u weten hoeveel kunt u lenen ? Direct geld lenen bij TNS Direct Geld met goederen als onderpand voor particulier of zakelijk is mogelijk. U kunt direct geld lenen door roerende goederen aan TNS Direct Geld te verkopen met een terugkoopmogelijkheid. Door later de goederen weer terug te kopen is dit een alternatief voor bijv. internet direct geld lenen voor particulier of zakelijk bij een bank. Het grote voordeel is dat het binnen 5 minuten snel geregeld is en het geld contant wordt uitbetaald. Het is een alternatief voor direct geld lenen bij een bank, want u bent niet verplicht "de lening" af te betalen. In dat geval mag u het "geleende geld" houden en worden de goederen doorverkocht. Behalve direct geld lenen kunt u bij TNS Direct Geld als particulier of zakelijk ook terecht voor inkoop en verkoop van gouden sieraden, elektronica en muziekinstrumenten. Bij inkoop ontvangt u direct contant geld. Bij verkoop geniet u voordelige prijzen.

Bron: TNS

Opdracht 7.

- Wat betekent het als je geld *tegen een onderpand* kunt lenen?
- Noem een aantal voorbeelden van zaken die als onderpand kunnen dienen.
- Denk je dat genoemd bedrijf sterk op de kredietwaardigheid van zijn klanten zal letten? Motiveer.
- Hoe zal het bedrijf TNS winst kunnen maken? Motiveer je antwoord.
- Wat betekent het begrip woekerrente? In welke gevallen worden leningen afgesloten tegen een woekerrente? En vind je dat hier tegen opgetreden moet worden of niet?
Motiveer je antwoord.
- Sommige mensen vinden –en dat hangt vaak samen met hun geloof- dat je eigenlijk geen rente mag vragen als je geld uitleent.
Bedenk een argument waarom je het met deze stelling eens, en een argument waarom je het niet met deze stelling eens kan zijn.

“Voorkomen is beter dan genezen” zegt men wel eens en daarom hebben kredietverleners het **Bureau Kredietregistratie** (www.bkr.nl) opgericht. Bij dit bureau worden alle leningen die mensen hebben afgesloten genoteerd. Zo kun je zien of een consument al andere leningen heeft lopen. Bovendien staat bij de BKR in Tiel genoteerd of de consument ook betalingsachterstand heeft of heeft gehad.

Als nu een consument een auto wil financieren bij een autobedrijf dan vraagt dit autobedrijf in Tiel na of deze consument al niet teveel leningen heeft staan (**overkreditering**) en of hij altijd netjes betaald heeft. Als dat in orde is loopt het autobedrijf al heel wat minder risico dat ze hun geld niet terugkrijgen.

BKRKREDIET.NL

Geld lenen met een BKR registratie?
Dat hoeft geen probleem te zijn!
Bijna alle leningen van particulieren, dus ook hypotheek, worden door het Bureau Krediet Registratie, ook wel BKR genoemd, geregistreerd. Dit bureau is gevestigd in Tiel en is opgericht door banken en andere geldverstrekkers om overkreditering tegen te gaan en om betalingsachterstanden te registreren. Ruim 9.000.000 (negen miljoen) Nederlanders staan geregistreerd bij

Bron: BKR.nl

deze databank. Elke bank of financieringsinstelling die geld uitleent aan particulieren is verplicht om vooraf een toetsing bij het BKR te doen en, als de lening wordt gesloten, deze bij dit bureau aan te melden. Iedereen die geld van een in Nederland toegelaten bank of volmacht geleend heeft, heeft een zogenaamde positieve registratie bij het BKR. Zo'n BKR registratie is geen probleem voor het verkrijgen van een nieuwe lening.

Opdracht 8.

- Wat betekent overkreditering?
- Waarom is het zowel in het belang van de geldlener als de geldgever dat zo'n instituut als BKR er is? Motiveer je antwoord.

Of mensen geld moeten lenen hangt af van hun persoonlijke levenssituatie. Hoe oud ze zijn, of ze een gezin hebben, wat voor werk ze hebben enzovoorts.

Ter illustratie: <http://nl.youtube.com/watch?v=ji9zaYR-5YQ>.

Opdracht 9.

- Probeer in eigen woorden te beschrijven wanneer mensen geld moeten lenen om een aankoop te financieren. Betrek in je antwoord ook de woorden besparingen en extra werktijd.
- Bedenk waarom een consument niet zo snel een vakantie financiert met geleend geld, terwijl hij dit bijvoorbeeld wel makkelijker doet voor bijvoorbeeld een wasmachine, of de aankoop van een vakantiehuisje.
- Romano uit 5 Havo beweert dat arme mensen vaak een schuld hebben; terwijl mensen die veel verdienen dit niet hebben. Probeer aan te geven dat deze stelling helemaal niet klopt/hoeft te kloppen.

Opdracht 10.

Een economische omslag in een land kan voor mensen die een lening hebben afgesloten fataal uitpakken.

- a. Beschrijf met een voorbeeld wanneer dit voor iemand zou kunnen gelden.
- b. Waarom zouden banken bij grotere geldbedragen graag willen dat de lener een vast arbeidscontract bij zijn werkgever heeft?

Iemand die medicijnen heeft gestudeerd kan na zijn lening makkelijker een hoge lening afsluiten dan iemand die bijvoorbeeld voor sociaal werker op een Hbo heeft gestudeerd en die vlak na zijn studie toch meer verdient dan de ex-medicijnen-student.

- c. Leg uit waarom dit mogelijk kan zijn.

Opdracht 11.

Een econoom zegt dat geld lenen niet erg is als je met dat geld iets koopt dat meer waard wordt, of dat je iets koopt waarmee je uiteindelijk geld gaat verdienen. Als je het geld gebruikt om te consumeren, dan is dat volgens hem niet verstandig.

- a. Geef in het geval van een taxichauffeur aan hoe genoemde beslissingen eruit zouden kunnen zien.
- b. Ben je het eens met de stelling dat je geld niet moet lenen om consumptiegoederen te kopen. Motiveer je antwoord – en maak daarbij (eventueel) een onderscheid tussen duurzame en niet-duurzame consumptiegoederen.

1.2.3 Hypotheeklening

Veel mensen sluiten als ze een huis kopen een **HYPOTHEEK** af. Dit houdt in dat ze geld lenen met het huis als onderpand. Mochten ze lange tijd niet aan de financiële verplichtingen die bij de lening horen, kunnen voldoen, dan kan de bank het onderpand (het huis) opeisen en in het openbaar verkopen.

Tik op Google maar eens executieverkoop in of kijk een keer naar het RTL4-programma "Uitstel van executie" dan zie je wat dat betekent voor de mensen die dat overkomt.

Opdracht 12.

- a. In welke van de volgende leeftijdsgroepen tref je het grootste percentage mensen met een hypotheek op het eigen huis aan. Van 20 – 30 jaar, van 30 – 40 jaar, van 40 – 50 jaar, van 50 – 60 jaar, van 60 – 70 jaar.
Motiveer je antwoord.

Waarschijnlijk heb je niet voor de groep van 20 – 30 jaar gekozen. Toch is dit de minst rijke groep van de genoemde groepen.

- b. Verklaar dat er procentueel minder mensen in deze groep zijn met een hypotheek terwijl het toch de "armste" groep is.

Opdracht 13.

Pieter van Waal sluit in 2008 een hypotheek af van € 300.000,- op zijn nieuwe huis. Het afgesproken rentepercentage is 5,5%. Door een overheidsmaatregel (de hypotheekaf trek – die in een latere module besproken wordt) hoeft hij over zijn inkomen minder belasting te betalen maar de hypotheekverstrekker wil natuurlijk wel zijn 5,5%. Verder moet Pieter van Waal aan het eind van 2008 € 1.200 op zijn lening aflossen. In 2009 zal het precies hetzelfde gaan wat betreft het rentepercentage en de aflossing waarbij natuurlijk geldt dat de lening door de aflossing uit 2008 kleiner is geworden.

- a. Bepaal hoeveel Pieter van Waal in 2009 maandelijks aan rente moet betalen.

De nieuwe buurman van Pieter van Waal, Ronnie Maaskant, zegt dat Pieter beter een ander type lening had kunnen afsluiten. Namelijk één waarbij hij juist in latere jaren meer aflost dan nu in 2008.

- b. Bedenk waarom Ronnie Maaskant tot dit advies komt.
Kortom: wat is zijn argument?

Opdracht 14.**Geen verbod tophypotheek**

DEN HAAG - Er komt geen verbod op tophypotheek waarin de 'kosten koper' zoals overdrachtsbelasting worden meegefinancierd.

Wel komt er strengere controle op de regel dat een hypotheek niet hoger mag zijn dan 4,5 keer het jaarinkomen.

(...)

De vanzelfsprekendheid om 110 tot 120 procent van de marktwaarde van de woning te kunnen lenen, is wel verleden tijd, aldus de staatssecretaris. Maar het moet mogelijk blijven meer te lenen dan alleen de koopprijs van een huis. Overigens heeft de AFM zelf al aangegeven in gesprek te willen met de woningmarktsector en het ministerie

Bron: De Stem 24 april 2009

van Financiën, voordat de toezicht-houder met een definitief voorstel komt. Wel wordt er zeker strenger opgetreden tegen te hoge leningen. Banken mogen afhankelijk van het inkomen een hypotheek van maximaal 4,5 keer het jaarsalaris verstrekken.

Geldverstrekkers mogen van deze regel afwijken als zij dat helder kunnen uitleggen.

(...)

Woningbezitters, die na baanverlies of een echtscheiding met een restschuld blijven zitten, zullen in de toekomst mogelijk beter beschermd worden. Minister Eberhard van der Laan van Wonen bereidt plannen voor.

- a. Wat is het verschil tussen een tophypotheek en een 'gewone hypotheek'.
b. Leg uit waarom zowel de verstrekker van de geldlening als de ontvanger van de geldlening verhoogd risico lopen in geval van een tophypotheek.

1.2.4 Financieel-economische levensloop

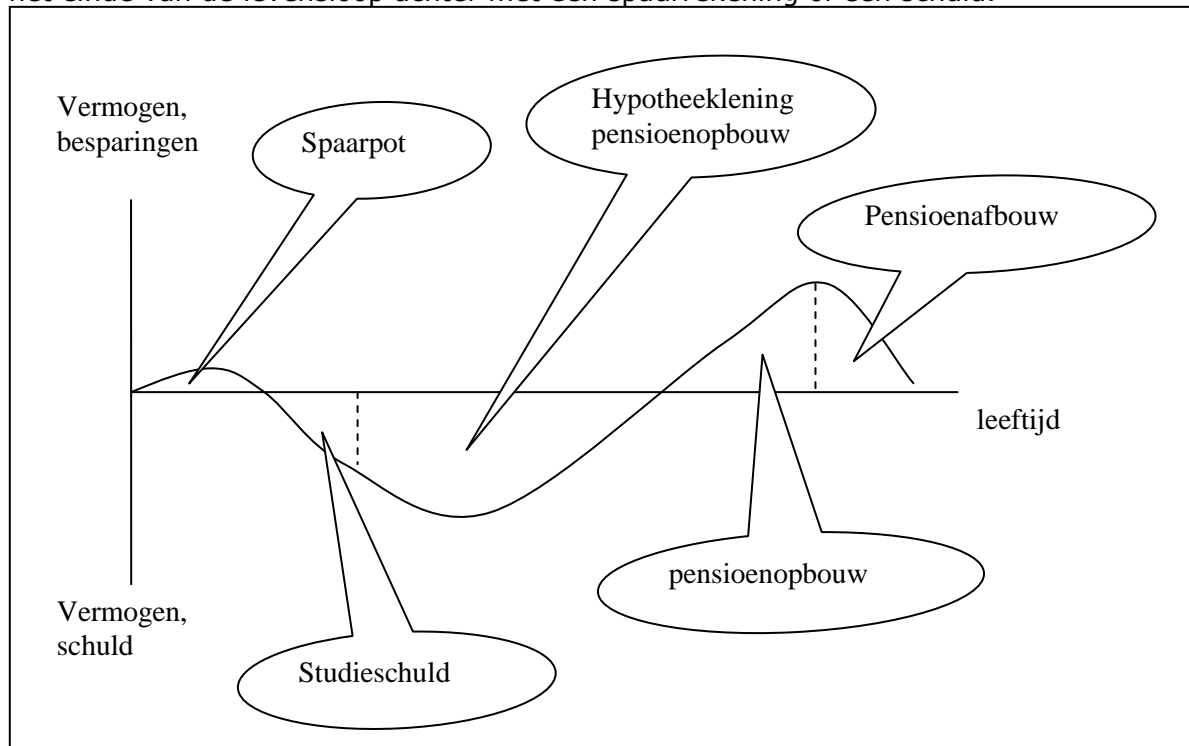

De behoefte aan geld kan verschillen naarmate de leeftijd van een 'economisch subject' verandert. Iemand die nog naar de peuterzaal gebracht moet worden heeft nog geen behoefte aan geld. Dit in tegenstelling tot zijn of haar ouders die wellicht aan een grotere woning denken en een hypotheeklening proberen te krijgen.

Iemand die aan het eind van zijn arbeidzame leven is kan een behoorlijke pensioen-voorziening opgebouwd hebben. Deze spaarpot zou als hij zijn laatste adem heeft uitgeblazen leeg kunnen/moeten zijn.

Het schema hieronder laat zien hoe sparen en lenen elkaar kunnen afwisselen in een mensenleven. We noemen een dergelijk plaatje ook wel de financieel-economische **LEVENSLOOP**.

Het plaatje gaat er van uit dat mensen geld kunnen overhevelen van periodes waarin ze meer verdienen dan ze nodig hebben naar periodes waarin ze meer nodig hebben dan ze verdienen. Economen noemen dit ook wel **RUILEN OVER DE TIJD**. Uiteindelijk moeten lenen en sparen tenminste in evenwicht zijn. Als dat niet het geval is dan blijven de erfgenamen aan het einde van de levensloop achter met een spaarrekening of een schuld.

Opdracht 15.

Neem de LEVENSLIJKLIJN van de vorige pagina over en zet daar de volgende cijfers bij:

1. Geboorte.
2. 65-ste verjaardag.
3. Hypotheeklening afgelost.
4. Afgestudeerd.

Opdracht 16.

Studenten hebben veel schulden. Iemand zegt dat deze schuld helemaal niet zo erg is, omdat ze eigenlijk geïnvesteerd hebben in zichzelf en dus het geld gaan terugverdienen.

Ben je het eens met deze manier van beredeneren?

Licht je antwoord toe.

Studenten hebben recordbedrag aan studieschuld

AMSTERDAM - Nederlandse studenten en oud-studenten staan momenteel voor een recordbedrag van twaalf miljard euro in het krijt bij het ministerie van Onderwijs. Dat heeft de Informatie Beheer Groep (IB-Groep), die namens de overheid de studiefinanciering regelt, bevestigd na een bericht daarover van studentenblad Sum Magazine. Studenten hebben zich dit jaar al flink in de schulden gestoken. In totaal leenden zij in de eerste vier maanden van dit jaar 903 miljoen euro bij de IB-Groep. Dat is 22 procent meer dan dezelfde periode vorig jaar, schrijft Sum vrijdag op basis van cijfers die de IB-Groep heeft verstrekt.

Bron: Nu.nl 9 mei 2008

Schuld

Een kwart van alle studenten heeft een lening. Dat aantal is volgens Sum al jaren gelijk, maar de studenten die lenen steken zich wel dieper in de schulden. De gemiddelde schuld die een oud-student moet afbetalen is dit jaar twaalfduizend euro, vijftig procent meer dan in 2004, toen de gemiddelde schuld van leners die in de aflofase zitten achtduizend euro bedroeg. Lenen bij de IB-Groep is interessant, omdat de rente van 4,17 procent gemiddeld lager is dan die bij banken. Bovendien krijgen de studenten na hun studie twee jaar de tijd om een baan te zoeken voordat ze moeten beginnen met afbetalen.

Opdracht 17.

- a. Verklaar dat een nog lagere rentestand van de leningen van de IB-groep (bijvoorbeeld 2%) er toe zal leiden dat studenten wellicht nog meer geld bij de IB-groep gaan lenen dan om studietechnische redenen strikt noodzakelijk is.
- b. Denk je dat de hoogte van het rentepercentage op studieleningen van invloed is op de situatie op de arbeidsmarkt op de korte en op de lange termijn. Motiveer je antwoord.

Opdracht 18.

Iemand stelt nu dat het financieel-economisch leven van een Havo-leerling als volgt gaat: van zijn eerste tot en met zijn achttiende spaart hij, van zijn achttiende tot zijn 22-ste bouwt hij een schuld op. Dan spaart hij weer tot zijn dertigste, maar leent dan geld voor het kopen van een huis, dat hij daarna aflost. En vanaf zijn zestigste gaat hij weer een beetje sparen.

- Wat vind je van deze beschrijving van de financieel-economische levensloop? Denk je dat deze grofweg klopt, of niet?
- En hoe zou het zijn voor iemand die na zijn Havo gelijk gaat werken en vervolgens zijn leven lang achter de kassa bij de Albert Heijn blijft zitten.

1.2.5 Bedrijven als vragers

Bedrijven zijn gericht op het maken van winst. Als zij goede mogelijkheden zien om te investeren en winst te maken zullen ze proberen die mogelijkheden te benutten. Zelfs als ze onvoldoende financiële middelen voor die investering hebben. Ze zullen proberen geld te lenen als de verwachte opbrengst van de investering groot genoeg is om er de rente op de lening mee te betalen en dan nog genoeg winst over te houden.

De meest winstgevende projecten zullen als eerste uitgevoerd worden en daarna de iets minder winstgevende. De bedrijven kunnen op verschillende manieren om geld vragen:

- Ze kunnen lenen bij de bank voor langere of kortere termijn
- Ze kunnen een obligatielening uitschrijven
- Ze kunnen aandelen uitgeven.

Op deze laatste twee mogelijkheden komen we later nog even terug. Het lenen bij de bank gaat eigenlijk op dezelfde manier als bij consumenten, met dit verschil dat bedrijven de bank moeten overhalen om ze iets te lenen met hun bedrijfsgegevens. Meestal moet er een ondernemingsplan, een jaarverslag en een resultatenrekening ingeleverd worden bij de bank. Op basis van deze gegevens kan de bank dan proberen in te schatten of het verantwoord is om aan dit bedrijf een lening te verstrekken.

Voor de volledigheid: er zijn ook bedrijven en organisaties die geld lenen, maar die niet als doel hebben er winst mee te maken. Denk bijvoorbeeld maar aan sportclubs die geld nodig hebben om een clubhuis te laten bouwen. Met de contributie van leden of de verhuur van het clubhuis in de komende jaren wordt de lening dan weer afgelost.

Opdracht 19.

Ronald uit 4 Havo beweert dat bedrijven geen geld lenen als ze winst maken. Tamara beweert dat juist bedrijven die winst maken geld lenen. Geef aan dat beide leerlingen gelijk kunnen hebben.

1.2.6 De Overheid als vrager

Ook de overheid maakt soms schulden. Ze krijgt geld binnen van belastingen, aardgasopbrengsten, boetes, enz. Daarnaast geeft ze aan allerlei doeleinden geld uit. Als nu de uitgaven groter zijn dan de inkomsten dan moet de overheid geld lenen. Ze vraagt dan naar geld. Dat doet ze door het uitgeven van staatsleningen of staatobligaties.

Het kan zo zijn dat de overheid in de plannen voor bv 2008 ervoor gezorgd heeft dat er geen tekort zou zijn. Maar in de praktijk kan dat tegenvallen, omdat bijvoorbeeld door de kredietcrisis de economie niet zo hard groeit als de overheid gedacht had en er daardoor minder belasting binnenkomt. Ze moet dan geld lenen terwijl ze dat eigenlijk niet wilde.

Soms is het zo dat de overheid van tevoren al plant dat ze geld gaat lenen. De uitgaven worden dan zo belangrijk gevonden dat de politiek bereid is daarvoor een staatschuld aan te gaan.

Je kunt een hele discussie voeren of de overheid mag lenen of niet. Sommige economen en politici zeggen dat de overheid beter niet kan lenen omdat ze de volgende jaren dan steeds rente moet betalen terwijl er nog zoveel andere dingen betaald moeten worden. Andere economen menen dat lenen voor bijvoorbeeld infrastructuur, waar we weer geld mee kunnen verdienen, wel mag omdat uit de opbrengsten van die infrastructuur de rentekosten weer kunnen worden betaald.

Een ander argument in de discussie is het volgende. Lenen is een vorm van ruilen over de tijd. Lenen betekent dat de huidige generatie beslissingen neemt (goederen aanschaft) terwijl de toekomstige generaties daar de rekening van betalen. Soms is dat heel verstandig. Bijvoorbeeld: je moet nu maatregelen nemen om de klimaatverandering tegen te gaan anders ben je te laat (vinden de meeste wetenschappers). Bij andere beslissingen kun je je dat wel afvragen, bijvoorbeeld bij de bouw van de Betuwelijn

Opdracht 20.

- a. Kijk op internet in de laatste Miljoenennota of de overheid een tekort gepland heeft of niet.
- b. Leg uit dat een groot tekort voor de overheid via de vraag naar geld de rente doet stijgen.
- c. Leg uit dat daardoor bedrijven minder kunnen gaan investeren.

Opdracht 21.

Behalve consumenten zijn er ook andere vragers naar geld (en dus naar leningen) zoals bedrijven en de overheid.

Noem twee voorbeelden van doeleinden waarvoor het geleende geld gebruikt wordt die nog niet in de tekst genoemd zijn.

1.3 Het aanbod van geld

Waar er op een markt vragers zijn naar geld, zijn er ook aanbieders van geld. Dat kunnen talloze mensen, banken, bedrijven en andere instellingen zijn zoals bijvoorbeeld pensioenfondsen en levensverzekeringsmaatschappijen. In sommige perioden heb je als consument, bedrijf of als overheid een tekort, en soms heb je weer een overschot. Je gaat dan op zoek naar mogelijkheden om **RENDEMENT** op je geld te krijgen, dat betekent dat je geld gaat opleveren.

Dan wil je het geld dus aanbieden aan andere partijen die een tekort hebben. En die zullen dan rente moeten betalen. Overigens geldt voor consumenten dat ze vaker overschotten hebben dan bedrijven. Van de overheid zou je kunnen zeggen dat deze altijd geld tekort komt. Wanneer ook Nederlandse gezinnen (netto) vrager zijn op de vermogensmarkt dan zou men ook nog in het buitenland kunnen lenen. Het buitenland is dan aanbieder op onze binnenlandse markt (meer informatie hierover vind je in de module valutamarkt).

Opdracht 22.

Ben jij op dit moment een netto aanbieder van geld of een netto vrager naar geld. Verklaar je antwoord.

1.3.1 Spaarmotieven

De vraag waarom mensen geld aanbieden is niet eenvoudig te beantwoorden. In ieder geval is het zo dat ze tijdelijk over een overschot beschikken, en dat ze liever het geld opzij zetten, dan dat ze er nu iets voor kopen. Ze stellen eigenlijk consumptie uit.

Opdracht 23.

Een bijdehante leerling zegt dat geld aanbieden niet hetzelfde is als sparen. Hij verwijst naar zijn oma die onder haar bed een kist heeft liggen met daarin € 30.000. Ze doet dit omdat ze banken niet vertrouwt.

Ben je het eens met de bewering van de leerling en dat sparen dus niet hetzelfde is als geld aanbieden?

Zoals uit de bovenstaande opdracht al blijkt ligt het er aan wat iemand met zijn spaargeld doet wil hij een aanbieder zijn op de vermogensmarkt. Voor economen betekent **SPAREN** een deel van het besteedbaar inkomen niet consumeren.

Als mensen hun spaargeld zelf bewaren, in een oude sok stoppen, een schoenendoos of een aardewerken spaarvarkentje dan noemen wij dat **oppotten**. Mensen kunnen hun spaargeld ook op een spaarrekening zetten of er obligaties of aandelen voor kopen. Wat obligaties en aandelen zijn hebben we al eens gezien in het boekje over producentengedrag maar later in dit hoofdstuk komen we er ook nog op terug. Als mensen geld op de vermogensmarkt aanbieden spreken we van beleggen. **BELEGGEN** is het aanschaffen van vermogenstitels. Ook het kopen van een spaardeposito noemen economen beleggen. Aan het eind van dit hoofdstuk komen we nog eens op de beleggen terug.

Als mensen risicovolle vermogenstitels kopen om deze later met veel winst weer van de hand te doen zitten we op het randje van beleggen en **speculeren**. Speculatie is het afwachten van kansen.(je gokt op ontwikkelingen in de economie die nog niet bekend zijn) Met speculeren is veel te winnen, maar als het kwartje verkeerd valt is er ook veel te verliezen.

De belangrijkste reden echter waarom mensen beleggen is het feit dat het opgepote geld door de in het vorige hoofdstuk genoemde inflatie minder waard kan worden. Als de leerling uit de vorige opdracht echt bijdehand is moet hij zijn oma maar eens gaan uitleggen wat geldontwaarding is. Iemand die belegt wil ook met zijn geld geld verdienen, met een rendement dat hoger is dan het inflatiepercentage maar met een minimaal risico.

Opdracht 24.

Geef een economische omschrijving van de volgende begrippen:

- a. Sparen
- b. Speculeren
- c. Oppotten
- d. Beleggen
- e. Investeren
- f. Leg uit waarom de spaarrente meestijgt met de inflatie.

Een andere reden dat mensen een deel van hun inkomen opzij leggen is omdat ze denken dat ze in de toekomst grote uitgaven moeten doen. Uit **VOORZORG** leggen ze wat geld opzij voor de wasmachine die wellicht vervangen moet worden. Of ze houden wat geld apart omdat de auto het weleens kan begeven en gerepareerd moet worden. Deze reserveringen zijn te vergelijken met de afschrijvingen van bedrijven in het boekje over producentengedrag.

Opdracht 25.

De familie Derriks koopt een nieuwe wasmachine ter waarde van € 649,=. Pa Derriks verwacht dat de wasmachine 7 jaar mee gaat. Verder verwacht hij dat de wasmachine over 7 jaar wel 15% duurder zal zijn.

- a. Bereken het bedrag dat de familie Derriks per maand opzij moet zetten om over 7 jaar weer een nieuwe wasmachine te kunnen kopen.
- b. Als moeder Derriks zo verstandig is om de reserveringen op een spaarrekening te zetten, zal het maandbedrag dan hoger of lager uitvallen dan het onder a. berekende bedrag? Verklaar je antwoord.

Men kan er natuurlijk ook voor kiezen om geen spaarpotje aan te leggen voor onverwachte uitgaven. Maar als er dan geen geld is om de auto te laten repareren dan staat deze stil of zal er geld geleend moeten worden voor de reparatie. En dan moet je daar nog rente over betalen en valt de reparatie nog duurder uit. Plus dat het dan nog maar eens de vraag is of je kunt lenen.

Als laatste reden om te sparen willen we hier het beroemde 'appeltje voor de dorst' noemen. In het werkzame leven legt men een deel van het inkomen opzij om er later als men te oud is om te werken van te kunnen leven. Deze pensioenvoorziening kan je zelf proberen te regelen, maar het kan natuurlijk ook via een pensioenverzekering. De volgende paragraaf gaat over dit appeltje voor de dorst.

1.3.2 Pensioenen

Een **PENSIOENVOORZIENING** is in feite een verzekering tegen inkomensverlies op je oude dag. Zoals je weet, is het in Nederland zo dat veel mensen na hun 65-ste moeten stoppen met betaald werken, en dat ze een pensioen krijgen. Dat geldt niet voor iedereen, maar het is wel de regel.

Appie Baantjer stopt met schrijven

Appie Baantjer (84) heeft er geen zin meer in. Na het zeventigste boek over rechercheur De Cock houdt hij op met het schrijven van de populaire reeks. "Die man is verleden tijd. Er komt geen enkel De Cock-boek meer."

Baantjer wordt binnenkort 85 jaar oud, zijn verjaardag wordt groots gevierd

Bron: showbiznewz.nl 11 september 2008

met de presentatie van zijn biografie. Hij zegt sinds het overlijden van zijn vrouw de drive om te schrijven kwijt te zijn. In totaal schreef hij meer dan 100 boeken. De schrijver las trouwens zijn eigen boeken nooit terug. "Ik heb geen idee meer waar de boeken over gaan."

Opdracht 26.

- Geef twee voorbeelden van mensen die na hun 65-ste toch nog betaald doorwerken.
- Waarom doen ze dat terwijl ze toch vaak voldoende geld hebben?

Veel mensen gaan dus met pensioen. Ze krijgen een pensioen van het Rijk in de vorm van een **AOW** (Algemene Ouderdoms Wet). Dit is een basisuitkering die iedere Nederlander krijgt als hij/zij 65 wordt en steeds in Nederland gewoond heeft. Daarnaast hebben ze vaak geld via hun bedrijf gespaard voor een aanvullend pensioen. En daarnaast kunnen ze natuurlijk ook geld gedurende hun leven opzij hebben gezet om bijvoorbeeld na hun 65-ste te gebruiken. Er zijn echter ook heel veel mensen die ook goederen hebben gekocht voor hun pensioen. Ze hebben soms zelfs juist geleend om op hun 65-ste iets te bezitten dat geld waard is. Denk maar aan een huis.

Opdracht 27.

- Leg uit waarom sommige mensen zeggen: 'mijn pensioen, dat zit in mijn huis'.

Bedenk dat als iemand dit heeft gedaan zijn rol als vrager en aanbieder van geld door zijn leven heen heel anders is geweest dan iemand die in een huurhuis woonde en via zijn bedrijf geld opzij zette voor een pensioen.

- b. Bespreek waarom in veel ontwikkelingslanden nog steeds geldt dat de spaarpot niet in vorm van geld wordt aangehouden, maar in de vorm van bezittingen zoals bijvoorbeeld vee. Of in bijvoorbeeld kinderen....

In Nederland is het pensioen voor de meeste *werknemers* geregeld. Dat gaat eigenlijk op twee manieren: iedereen in Nederland die een inkomen heeft, betaalt sociale premies waarmee oude mensen vanaf hun 65-ste een AOW-uitkering kunnen ontvangen (Voor een volledige AOW-uitkering is het nodig 40 jaar in Nederland te hebben gewoond. Bij 20 jaar is het dus de helft ervan).

In het bovenstaande geval wordt er dus geld overgedragen van werkende mensen naar mensen die voorheen in veel gevallen wel hebben gewerkt. Maar dus ook aan mensen die geen betaald werk deden.

In de meeste economische sectoren hebben werkgevers en vakbonden afgesproken dat elke werknemer maandelijks een bedrag in een **pensioenfonds** stort. Individuele werknemers zijn dus verplicht aan deze collectieve vorm van sparen mee te doen. Later krijgt de werknemer dan uit deze door de pensioenfonds beheerde pot pensioen bovenop de AOW-uitkering, tot meestal een percentage van het verdiende loon. In het geval van de AOW noemt men de wijze van financieren (huidige premiebetalers dragen af aan de huidige 65-plussers) een **OMSLAGSTELSEL**. De kosten van de AOW die nu uitbetaald wordt worden omgeslagen over de huidige werknemers die de premie betalen. Als deze werknemers straks zelf met pensioen gaan betalen de toekomstige werknemers weer voor hen. In het andere geval (waarbij je dus eigenlijk verplicht spaart via een pensioenfonds) spreek je van een **KAPITAALDEKKINGSSTELSEL**. Jouw eigen inleg wordt later gebruikt voor je eigen pensioen.

Natuurlijk hebben veel mensen naast deze twee mogelijke geldbronnen ook nog andere geldbronnen. Zo kunnen ze ook geld op een individuele spaarrekening hebben gezet. Of ze hebben aandelen gekocht, die ze wellicht verzilveren of nemen de overwaarde (verkoopwaarde van het huis min de hypotheek op het huis) van hun huis op.

Opdracht 28.

- Bespreek hoe je als oudere zou kunnen voorkomen dat je na je 65-ste veel geld nodig hebt.
- Bespreek waarom veel oude mensen toch geld achter de hand houden terwijl ze bijvoorbeeld al 85 zijn.
- Vind je dat de overheid het spaargeld dat oude mensen hebben na hun dood mag belasten voordat ze het bijvoorbeeld aan hun kinderen geven?
Motiveer je antwoord.

Opdracht 29.

Vaak wordt beweerd dat door de toenemende vergrijzing het omslagstelsel onder druk komt te staan en dat dus bepaalde mensen deze wijze van financieren willen afschaffen.

- Wat is de argumentatie van deze mensen (en licht dit toe)?
- Wat vind je van de redenering van sommige mensen dat oude mensen alleen maar geld kosten? Licht toe.
- Verklaar dat door het verhogen van de pensioengerechtigde leeftijd het financieren van het pensioenstelsel makkelijker wordt.
- Noem een aantal andere mogelijkheden om te zorgen dat het stelsel betaalbaar blijft. Geef daarbij aan dat het een vraag is wie er moet betalen.

1.4 De rente als de prijs van geld

Zoals hiervoor al bleek: sommige mensen hebben te veel geld, anderen veel te weinig. Dat geldt ook voor bedrijven, overheden en andere instanties. Een teveel versus een tekort aan geld, en dat kan ook nog eens in de loop van de tijd verschillen. En dan zijn er natuurlijk bedrijven (banken) die inspelen op deze situatie. Want het geld van de mensen en instanties die (tijdelijk) een overschot hebben, moet worden doorgesluisd naar hen die (tijdelijk) een tekort hebben. En daarvoor betaalt de ene partij rente, en ontvangt de andere partij een lagere rente (en ontvangen de banken dus dit verschil). De bank is dus een doorsluisloket; maar behalve dat kunnen ze vaak onder bepaalde voorwaarde extra geld uitlenen zoals je in module 6 "Geld, Met klinkende munt" kon zien.

Opdracht 30.

- Noem twee banken die in Nederland opereren en die niet tot de boven afgebeelde grote vier spelers behoren.
- Waarom zou het antwoord 'de Postbank' bij bovenstaande vraag niet goed gerekend worden?

Opdracht 31.

Stel dat de Rabobank per 1 januari zou besluiten om de rente aan mensen die geld sparen 1% te geven, terwijl mensen die geld lenen 15% moeten betalen.

Wat zou dit waarschijnlijk betekenen voor de positie van de Rabobank op de markt van geldleningen en spaargeld? Motiveer je antwoord.

Opdracht 32.

Denk je dat de renteversillen tussen de verschillende banken in Nederland als het gaat om bijvoorbeeld een lening met een looptijd van vijf jaar veel zullen verschillen? Motiveer je antwoord.

Zoals uit bovenstaande tekst blijkt zijn er dus meerdere rentestanden. De ontvangende partij ontvangt een lagere rente, dan de partij die het geld tijdelijk te leen krijgt. En binnen die partijen kan ook nog een verschil bestaan, want een bank kan tegen bepaalde klanten zeggen: als ik geld aan jou uitleen, wil ik wel een hogere vergoeding, want ik loop bij jou meer **RISICO**. Het risico mag duidelijk zijn: namelijk dat de klant het geleende geld wellicht niet kan terugbetalen.

Opdracht 33.

Bij een bank zijn er weinig echt oude klanten die geld komen lenen (zeg 80-plussers). Verklaar waarom dat zo is en ga daarbij in op de belangen van de klant en die van de bank.

	Spaarrekening	Rentepercentage
	Ideaalsparen	4,50
	Meersparen	4,00
	Optimaalrekening	3,75
	Wereldsp@ren	3,00
	Jeugdsparen	4,25
	Sparen extra	2,00
	Milieusparen extra	2,00
	Deposito sparen	4,75
<i>Rentetarieven ASN-site juli 2008</i>		

Opdracht: 34.

De ASN-bank is een ander type bank dan bijvoorbeeld de ING, of de Rabobank.

- Waarin zit dit verschil (kijk zo nodig op internet voor informatie)?
- Om wat voor reden sparen mensen bij deze bank, en niet bij bijvoorbeeld de ING?
- Kun je stellen dat de rente die deze bank verstrekt lager is dan die bij een reguliere bank?

Opdracht 35.

- Verklaar waarom een bank meerdere spaarproducten aanbiedt, en dus meerdere rentestanden kent.
- Geef aan waarom je je bij de beslissing tot de keuze van je soort spaarrekening en bank, niet alleen laat leiden door het rentepercentage.

DE rente bestaat dus niet. Er bestaan tal van verschillende rentestanden. Je kunt alleen spreken over een stijging of daling van al die tarieven. Dus als je het gemiddelde van alle betaalde en ontvangen rentes neemt, dan kun je zien dat deze in de loop van de tijd verandert. Dat heeft vooral te maken met het beleid van de Centrale Bank. Deze bepaalt het tarief waartegen banken bij haar kunnen lenen. En je kunt ervan uitgaan dat dit de bodemprijs van de rente is. Want een bank wil verdienen, en als een bank dus voor 4% een deel van zijn geld van de Centrale Bank krijgt, dan zal de bank aan zijn klanten in ieder geval meer dan 4% in rekening brengen.

Voorzitter Europese Centrale Bank, Trichet

Deze ontwikkeling van de rente hangt vaak samen met de ontwikkeling van de inflatie: als de inflatie laag is, dan is de rente ook laag. Is de inflatie hoog, dan zie je vaak dat de rente ook aan de hoge kant is. Dat kun je op twee manieren verklaren.

De eerste manier hangt samen met de taak van de Centrale Bank: deze moet ervoor zorgen dat de prijzen niet te veel stijgen. Als de prijzen te veel stijgen is de oorzaak daarvan vaak dat er te veel goederen en diensten worden gekocht. Mensen (en bedrijven) moeten dan aangemoedigd worden om meer te sparen en dus om minder te besteden en minder te lenen. Als ze dan minder geld uitgeven, dan is er minder vraag naar producten, en dus minder druk op de prijzen om te stijgen want verkopende bedrijven kunnen dan minder gemakkelijk hun prijzen verhogen. In module 11: "Inflatie, wat koop ik voor mijn geld" komen we hier nog op terug.

Er is nog een reden waarom de rente hoog moet zijn als de inflatie hoog is. Als de prijzen erg stijgen en je krijgt amper een rentevergoeding als je geld op een spaarrekening zet, dan zul je dat waarschijnlijk niet doen... Je kunt dan namelijk met het ingelegde geld plus de rente niet meer kopen wat je oorspronkelijk kon kopen. Je gaat er door sparen in koopkracht op achteruit.

De rente moet dus bij hoge inflatie omhoog om de consument toch over de streep te trekken om geld te gaan sparen. Vanuit deze redenering is rente een beloning omdat je nu nog niet consumeert, dat je je consumptie uitstelt. Diegene die leent, en dus eerder consumeert, betaalt deze vergoeding. Anders gezegd: omdat ik een auto mag kopen van jouw geld, en jij dus nog geen auto (of iets anders) koopt, moet ik jou ter vergoeding geld betalen.

Opdracht 36.

- a. Licht toe hoe de hoogte van de rentestand doorwerkt op je mogelijke leen- en spaargedrag.
- b. Hoe zal de rentestand doorwerken op het investeringsgedrag en spaargedrag van bedrijven?
- c. Als rente wordt gezien als de prijs voor het tijdelijk krijgen van geld, zou je dan kunnen bedenken wanneer de rente hoog is, en wanneer laag? Gebruik daarbij de begrippen aanbod van geld en vraag van geld.
- d. In welk geval zullen mensen meer geld lenen: in tijden dat het economisch goed gaat en de verwachting heerst dat dit de komende jaar zo zal blijven, of als het

juist economisch slecht gaat en voor veel mensen werkloosheid dreigt?
Motiveer je antwoord.

- e. Wanneer verwacht je dat de rente laag is, in een periode dat het economisch goed gaat, of als het juist slecht gaat?
Motiveer je antwoord en let daarbij op het antwoord op vraag d.

Behalve de absolute rentestand is ook de rente in verhouding tot de inflatie belangrijk bij het verklaren van het leen- en spaargedrag van consumenten.

Opdracht 37.

Stel de rentestand is 5%. Waarom zullen consumenten minder sparen als de inflatie 10% is, dan als de inflatie 1% is.

Motiveer je antwoord.

Opdracht 38.

Geef aan in welk geval je kunt verwachten dat mensen eerder zullen lenen, of eerder zullen sparen:

- a. Rente 5,0%; inflatie 3,0% of rente 8,0%; inflatie 7,5%.
Rente 3,0%; inflatie 0.5% of rente 6,0%; inflatie 5,0%.
- b. Bedenk behalve het rentepercentage een aantal andere factoren die van invloed zijn op het spaar- en leengedrag van consumenten.

Opdracht 39.

Jan Buggel heeft op 1 juni 2008 € 20.000 op zijn spaarrekening staan. Hij ontvangt 5% rente. Hij wil in het Guinness Book of Records komen als diegene die de meeste tosti's à € 1,00 heeft gekocht en heeft uitgedeeld aan de bewoners van zijn dorp. Dit wil hij op 1 juni 2009 doen. Hij denkt dat hij op 1 juni 2009 dus $20.000 \times 1,05$ tosti's kan kopen. Helaas is hij de inflatie vergeten van 3%. De tostibakker zal de prijsstijging van 3% volgen.

- a. Bereken hoeveel tosti's hij dus op 1 juni 2009 kan kopen.
- b. Hoeveel procent meer dan 20.000 stuks is dat?

Wat je net hebt gezien is het verschil tussen **NOMINALE** en de **REËLE RENTE**. Nominaal is de rente 5%; dat is het rentepercentage dat je van de bank ontvangt. Reëel is de rente die je ontvangt als je dit percentage corrigeert voor de prijsstijgingen. Dat heb je dus net berekend met het aantal tosti's dat hij meer kan kopen.

Een andere manier om de reële rente te berekenen is met de onderstaande formule.

$$\text{Indexcijfer reële rente (RIC)} = \frac{\text{Indexcijfer nominale rente (NIC)}}{\text{Prijsindexcijfer (PIC)}} \cdot 100$$

Bedenk wel dat je van het reële indexcijfer 100(%) moet afhalen om het reële rentepercentage te krijgen.

Opdracht 40.

- Bereken de reële rente als de nominale rente 4% is, en de inflatie 1% is.
- Bereken de reële rente als de nominale rente 3,5% is, en de inflatie 1,5% is.
- Bereken de reële rente als de nominale rente 2,5% is, en de inflatie 4,5% is.
- Iemand stelt dat in België de reële rente negatief is. Geef aan op basis van welke informatie hij dit beredeneert.
- Zullen de Belgen door de negatieve reële rente nu stoppen met sparen? Verklaar je antwoord.

1.5 Beleggen

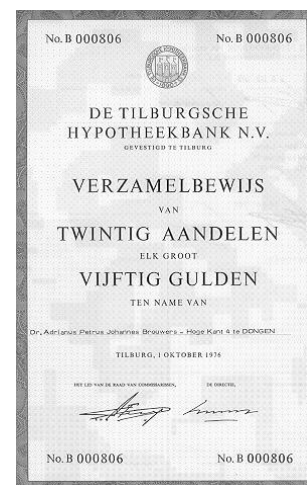
Of er in een land veel gespaard of geleend wordt, hangt ook af van de cultuur van een bepaald land. Over het algemeen wordt gezegd dat Aziaten, maar ook Belgen en nog steeds ook Nederlanders heel erg geneigd zijn om te sparen, terwijl dat voor mensen uit de Verenigde Staten helemaal niet geldt. Zij leven volgens veel mensen op een te grote voet waarbij ze te gemakkelijk geld lenen. En dit geld komt dus in veel gevallen van Aziaten, die juist heel veel sparen en op zoek zijn naar mensen die hun geld willen lenen... In sommige landen wordt er ook op een heel andere manier gespaard. Zo is het in sommige Afrikaanse landen zo dat hun spaargeld wordt vastgelegd in de vorm van een koe. Ook in Westerse landen zie je dat sommige consumenten hun geld omzetten in goederen, waarvan ze hopen dat deze in de loop van de tijd meer waard worden. Een huis werd al in de vorige paragraaf genoemd.

Opdracht 41.

Noem een aantal andere goederen die door consumenten als een vervanging van spaargeld worden gezien.

In dit volgende hoofdstuk gaan we in op een bekende vorm van sparen, en dat is het kopen van waardepapieren zoals **OBLIGATIES, staatsobligaties en AANDELEN.**

Natuurlijk hebben jullie wel van de aandelenmarkt gehoord en dus van de AEX-index. Aandelen vormen voor particuliere beleggers en bedrijven een mogelijkheid om hun overvloedige liquide middelen (geld) om te zetten in een waardepapier (het aandeel) dat mogelijk geld gaat opleveren.

Dit is dus een alternatief voor geld op een spaarrekening zetten. Een andere mogelijkheid is het aankopen van (staats-) obligaties. Daarnaast zijn er nog andere mogelijkheden, zoals bijvoorbeeld het kopen van opties en het plaatsen van geld op een termijndepositorekening. En binnen die vormen zijn weer tal van varianten.

Bij staatsobligaties (schatkistpapier) lenen bedrijven of particulieren geld uit aan de overheid; die in ruil hiervoor een rentevergoeding verstrekt, en op een bepaald moment het geleende bedrag teruggeeft. De overheid lost dan dat deel van zijn schuld af. Obligaties kunnen ook door bedrijven worden uitgegeven. Ook dan is het principe hetzelfde; er is in de meeste gevallen sprake van een vast rentepercentage, en de datum en wijze van de aflossing van de lening is vaak ook vastgesteld.

Vooraf het feit dat het om een vast percentage gedurende een vaak vaste looptijd gaat, is een belangrijk verschil met sparen. Als je bijvoorbeeld een 10-jaars obligatie koopt met een rentepercentage van 4%, dan weet je dat je als in het bezit van die obligatie bent, gedurende die 10 jaar 4% rente over de nominale waarde van de obligatie krijgt.

Obligaties worden net als aandelen verhandeld op de beurs. De prijs die voor de obligatie wordt betaald heet de **koers**. Als het bijvoorbeeld een obligatie betreft die nominaal een waarde had van 1000 euro bij aanschaf, dan kan deze als gevolg van renteveranderingen gaan veranderen naar bijvoorbeeld 1010 euro (101) of 990 euro (99)... (De notering tussen haakjes is een vorm van indexnotering).

Hoe deze verandering in de koers tot stand komt gaan we nu bekijken in de volgende opdracht.

Opdracht 42.

Als een tweetal maanden na aankoop van de bovengenoemde obligatie de rente op 10-jarige obligaties is gestegen naar 5%.

Wat zal er dan met de koers van de oude obligatie gebeurd zijn?

Zal deze gedaald of gestegen zijn?

Motiveer je antwoord.

Aandelen zijn eigendomsbewijzen van de onderneming (zie producentengedrag). Deze zijn ooit uitgegeven door een naamloze of een besloten vennootschap (NV of BV). De eerste kopers van de aandelen betalen geld aan de onderneming, die aandelen uitgeeft. het bedrijf gebruikt dat geld voor de financiering van de productie of investeringen. Aandelenbezitters zijn dus (mede)eigenaars van een onderneming. Ze hebben daarom recht op hun deel in de uitgekeerde winst, **dividend** genaamd, van het bedrijf. Het dividend kan van jaar tot jaar verschillen, en hangt af van hoeveel winst de onderneming maakt en uiteindelijk wil uitkeren. Een aandeelhouder kan naast de dividenduitkering ook geld verdienen als hij zijn aandeel op een later moment tegen een hogere aandelenkoers (**koerswinst**) kan verkopen aan een ander (Let op: de koper van het aandeel betaalt dan een bedrag aan de verkoper).

Het bedrijf van het aandeel ziet daar helemaal niets van. Lagere koersen van hun aandelen kosten het bedrijf geen geld en hogere koersen leveren niets op, maar lagere koersen schaden wel het vertrouwen in het bedrijf en maken het lastig om vermogen aan te trekken).

Bij een besloten vennootschap kunnen de aandelen alleen verkocht worden met toestemming van de andere aandeelhouders; bij een naamloze vennootschap (zoals Ahold, Randstad, Philips) gaat dat in de meeste gevallen via de beurs, waarbij in veel gevallen de banken als een soort tussenpersoon (intermediair) optreden. Dit houdt in dat de bank in naam van bijvoorbeeld de consument aandelen van een bezitter van die aandelen koopt. Vaak is dat dan ook weer een bank die uit naam van bijvoorbeeld een consument handelt. (En vaak gaat dit gewoon via computerprogramma's).

Naast particulieren kunnen ook banken, pensioenfondsen en bedrijven aandelen kopen en verkopen.

Opdracht 43.

Een aandeel met een nominale waarde van € 20 is ooit door een bedrijf uitgegeven voor € 22 nominaal. De beurskoers is nu € 30. Bereken de het bedrag dat een bezitter van 100 van deze aandelen krijgt als het dividendpercentage 5% is.

Op de beurs vindt de handel in onder andere aandelen plaats en wordt de prijs die op dat moment gemiddeld voor het aandeel wordt betaald geregistreerd. Die koers kan behalve stijgen ook dalen. Dat dalen houdt in dat als je aandelen van dat bedrijf hebt en je wilt ze dan verkopen, dat je dan een lagere prijs ontvangt dan op het eerdere moment. Je kunt echter ook wachten totdat de koers weer is gestegen. De aandelenkoers is immers constant aan het veranderen. De waarde van je beleggingsportefeuille verandert dus steeds. Het is pas echt geld als je de aandelen verkoopt. Tot die tijd is de stijging van de waarde aandelenportefeuille in principe virtueel. Je kunt ze verkopen, maar dan loop je de kans mis dat het pakket een dag later nog meer waard was geweest (of juist niet – dat is het lastige van aandelen).

Je kunt je voorstellen dat aandelen die een hoge winstuitkering (dividend) opleveren gewild zijn. Dit hangt dus af van de winstperspectieven van het bedrijf. Als een bedrijf goede winstcijfers presenteert, en deze zijn beter dan verwacht, dan willen meer beleggers de aandelen van het bedrijf kopen, en dan stijgt de prijs van dat aandeel (de aandelenkoers).

Air France-KLM verliest tot 11,2% na publicatie jaarcijfers

Amsterdam (BETTEN FINANCIAL NEWS) - Air France-KLM heeft donderdag in Parijs tot 11,2% lager genoteerd, na publicatie van de vierdekwartaal- en jaarcijfers. De resultaten en verwachtingen die de luchtvaarder afgaf voor het huidige boekjaar zijn lager dan analisten hadden voorzien.

De onderneming heeft over het boekjaar 2007/08 de nettowinst met 16% zien dalen, van EUR 891 miljoen naar EUR 748 miljoen. De operationele winst steeg van EUR 1,24 miljard naar EUR 1,41 miljard, onder invloed van de omzet, die met 4,5% steeg naar

Bron: rtl(z) 22 mei 2008

EUR 24,11 miljard, en de effecten van kostenbesparingen. Over het laatste kwartaal maakte het bedrijf echter een nettoverlies van EUR 542 miljoen bekend, vanwege een voorziening die het nam voor een mogelijke kartelboete.

Verder gaf de Air France-KLM aan dat de operationele winst in 2008/09 zal dalen naar circa EUR 1 miljard vanwege de hoge olieprijs en zorgen over de staat van de wereldwijde economie. De luchtvaarder gaf aan dat de brandstofrekening het huidige boekjaar EUR 1,2 miljard hoger zal uitkomen.

Opdracht 44.

- Verklaar waarom de koers van het aandeel Air-France/KLM is gedaald.
- Wat wordt verstaan onder een kartelboete?
- Leg uit dat de titel van het artikel niet juist is.

Lehman Brothers boekt miljardenverlies

Afschrijvingen bezorgen geplaagde Lehman een miljardenverlies.

De Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers heeft in het derde kwartaal een verlies geleden van 3,9 miljard dollar. De geplaagde bank maakte de cijfers over het in juli afgesloten derde kwartaal vervroegd bekend, nadat het aandeel Lehman dinsdag op de beurs in New York 46% was gekelderde.

Bron: rtl(z).nl 10 september 2008

In het voorbeeld van Lehman is er sprake van enorme verliezen en daardoor zakt de koers van de aandelen Lehman dan ook zeer sterk. Deze bank is overigens enkele dagen later failliet gegaan. En wat dan nog de waarde van je aandelen is.....

Op de aandelenmarkt zie je vaak dat de gemiddelde koers van de aandelen daalt of stijgt. Dat wordt min of meer weerspiegeld in de **AEX-index**. Er zijn aandelen die meer of minder stijgen/dalen dan dit gemiddelde. Wil je het koersverloop van een aandeel beoordelen, dan kijk je naar twee zaken:

1. Wat is de algemene ontwikkeling van de beurskoersen op die bepaalde aandelenbeurs? (bijvoorbeeld Amsterdam, New York)

2. Wat is de afwijkende ontwikkeling van het specifieke aandeel ten opzichte van dit gemiddelde?

Dat kun je over een bepaalde periode doen, bijvoorbeeld een jaar.

Dus: als de AEX-index over zes maanden tijd met 2% stijgt, en het aandeel Philips stijgt met 5%, dan kan je zeggen dat de 5% stijging deels voortkomt uit een gemiddelde stijging van de beurskoersen van 2%, en van een bedrijfsspecifieke stijging van ongeveer $5\% - 2\% = 3\%$. Het aandeel Philips presteert over dezelfde periode qua koersstijging beter dan het gemiddelde aandeel.

Hoe kan het dat die ontwikkeling kan afwijken?

Om een voorbeeld te geven: stel dat de rente daalt, dan wordt het minder aantrekkelijk om overvloedige liquide middelen op een spaarrekening aan te houden. Een deel van de vermogensverschaffers zal dus richting de aandelenmarkt verschuiven. Hun voorkeur is veranderd. Door de extra vraag naar aandelen stijgt de gemiddelde aandelenkoers op de beurs en dat zie je dus in een stijging van de beursindex. Er kan ook ander economisch nieuws zijn, waaruit blijkt dat het goed gaat met de economie, en dat consumenten steeds meer besteden, en de bedrijven dus steeds meer kunnen afzetten.

Nu kunnen op dat moment bijvoorbeeld de winstcijfers van Heineken bekend worden. Deze blijken veel hoger te zijn dan de beleggingsanalisten hadden verwacht. Dan krijg je dus dat het aandeel Heineken extra geliefd wordt en dat de koers van het Heineken-aandeel meer stijgt dan het gemiddelde op de beurs.

Opdracht 45.

- Wat gebeurt er met de koers van het aandeel Philips als blijkt dat ze een nieuwe, unieke technologie hebben ontwikkeld, waarbij apparaten op zonlicht kunnen functioneren. En Philips zegt dat deze technologie op 1 januari 2010 op de markt zal verschijnen. Motiveer je antwoord.
- Wat gebeurt er met het aandeel Philips als op 1 juni 2009 bekend wordt dat de ontwikkeling van de nieuwe technologie zodanig vertraging heeft opgelopen, dat het pas op 1 januari 2012 kan worden toegepast. Motiveer je antwoord.

Als mensen het over de beurs hebben, dan hebben ze het vaak over het eerder genoemde **speculeren**. Hoe werkt dat nu? En dan met name op het gebied van aandelen. Net las je al het woord: **beleggingsanalisten**. Dit zijn mensen die (zogenaamd) zicht hebben op de ontwikkeling op de markt. Ze houden alle informatie rond een bepaald product, een bepaald bedrijf, etc. bij. Op basis daarvan hebben ze een idee wat er met de koers van het aandeel gaat gebeuren. Als ze denken dat de koers zal gaan dalen, dan gaan ze verkopen (vooral als ze denken dat de koers van dat aandeel blijvend laag zal blijven). En als ze denken dat de koers gaat stijgen, dan gaan ze vragen (als ze daar het geld voor hebben). Dus op basis van informatie baseren ze een idee over wat er met de koers gaat gebeuren, en daar reageren ze op (zodat de koers ook in die richting gaat veranderen).

Als de koers van het Heineken-aandeel 50 euro is, en de analisten denken dat deze gaat stijgen naar 55 euro, omdat Heineken kansrijke projecten in Azië gaat opzetten, dan zullen

de marktpartijen die gebruik maken van deze informatie het aandeel Heineken kopen totdat de koers inderdaad 55 euro is. Als uit informatie (cijfermatig, of in tekst) blijkt dat de kansen van Heineken veel minder gunstig zijn, dan daalt de koers weer.

Niemand gebaat bij snertzomer

Middenstand en horeca vrezen groot omzetverlies

AMSTERDAM - Barbecueverkopers, bierbrouwers, ijsjesmakers en strandtenthouders hebben een goede zomer nodig voor een geslaagd boekjaar. De frequente onweersbuien van de laatste tijd zijn voor hen dan ook een reden tot zorg. Het weer is zelfs zo belabberd dat er volgens het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (CBL) flink meer soep wordt verkocht. Warm weer maakt dorstig, en slecht weer maakt minder dorstig. Bij bierbrouwer Heineken weten ze al heel lang hoe het werkt.

Het wisselvallige weer is dan ook terug te zien in de omzetcijfers, al geeft de brouwer geen statistieken prijs. "Maar we merken dat er minder bier wordt gedronken deze zomer", wil een zegsman wel kwijt. "Het is duidelijk dat een natte zomer niet bevorderlijk is." Dat weten de uitbaters van de strandtenten ook. De horecagelegenheden aan de kust hebben zich de laatste jaren steeds meer ontpopt tot volwaardige bars en restaurants, inclusief dure koks en dito interieur. Die kosten moeten er wel uit, en daar is mooi weer voor nodig.

Bron: Telegraaf 18 juli 2007

Dus als bijvoorbeeld in toonaangevende weerrapporten wordt geschreven dat de zomer van 2008 wel eens de warmste zomer ooit kan worden, dan zullen de analisten denken: hé, warm?, biertje!!. Ze denken dat de koers van het Heineken aandeel zal gaan stijgen, omdat Heineken meer winst zal maken. Als nu in september blijkt dat Heineken amper heeft kunnen profiteren van het warme weer, omdat mensen juist massaal hebben gekozen voor gezonde dorstlessers (en deze frisdranken worden niet door Heineken verkocht), dan daalt de koers weer. Dit omdat de verwachting (fors meer winst) niet waargemaakt zal worden. Speculeren heeft vaak een meer kortdurend karakter: je koopt iets, omdat je denkt dat iets op korte termijn stijgt.

Koers aandeel Spyker keldert na negatieve berichten

ZEEWOLDE - De koers van het aandeel Spyker bereikte woensdag op de effectenbeurs in Amsterdam het laagste peil ooit. Het aandeel kelderde met 16,2 procent tot 5,70 euro. De aandelenkoers is de laatste maanden hard onderuitgegaan door een opeenstapeling van negatieve berichten rond de onderneming. Sinds begin maart is de koers van het stuurloze bedrijf in een rechte streep met een slordige 70 procent omlaag gegaan. Twee maanden geleden liet Spyker weten te werken aan een herfinancieringsplan. Het plan zou het bedrijf moeten voorzien van werkkapitaal dat nodig is voor de verwachte groei van de activiteiten. Spyker zei toen het plan aan het einde van het derde kwartaal van dit jaar te hebben afgerond.

Zagato

Spyker heeft in een reactie op een artikel in de HP/De Tijd laten weten dat de productie van de

C12 Zagato is uitgesteld. HP/Tijd schreef woensdag dat de productie van het exclusieve model zou worden afgeblazen. Wanneer de C12 Zagato weer in productie genomen wordt, kon een woordvoerder van Spyker woensdag niet zeggen. Het geplaagde bedrijf liet begin deze maand weten druk doende te zijn de strategie te wijzigen, waarbij alle opties werden opengehouden, waaronder een vertrek van de beurs. De zegsman van Spyker wilde over de vordering van de plannen niet meer zeggen dan dat "de herfinanciering op schema loopt".

Bron: Nu.nl 18 juli 2007

Opdracht 46.

- Verklaar waarom de koers van het aandeel Spyker is gedaald.
- Bedenk een aantal nieuwskopjes, waarbij je zult verwachten dat de koers van het Spykeraandeel weer zal gaan stijgen.

Bij aandelen ben je dus het minst zeker over hoeveel je belegging gaat opleveren; voor de andere genoemde financiële producten is dit risico kleiner. Je weet hoeveel rente je krijgt; je weet hoeveel geld je na verloop van tijd terugkrijgt. Je bent dus in dat geval meer zeker wat je terugkrijgt – maar mist dus ook de kans dat je veel meer terugkrijgt dan het oorspronkelijke bedrag plus rente.

Opdracht 47.

- Wat is/zijn de risico's die je als belegger loopt wanneer je een aandeel koopt? En wat zijn dus ook de kansen?
- Wat zijn de risico's die je als belegger loopt wanneer je geld op een spaarrekening zet? En wat zijn je eventuele kansen.
- Wat zijn de risico's die je als belegger loopt wanneer je een obligatie koopt? Ga daarbij uit dat je de obligatie op 1 januari 2008 hebt gekocht met een vast rentepercentage van 4%.
- Welke extra risico's ontstaan er als je bijvoorbeeld het aandeel of de obligatie in een ander valutagebied koopt, bijvoorbeeld de Verenigde Staten.

Als we teruggaan naar de openingssituatie van dit hoofdstuk, en je wint dus per toeval een prijs van € 1 miljoen in een loterij, zou je er dan voor kiezen om aandelen te kopen, of om juist geld op een spaarrekening te zetten?

- e. Geef aan waar je nu op zal letten als je zo'n afschuwelijke beslissing moet nemen.

Opdracht 48.

De heer Pietersen heeft in 2007 voor 2.500 euro aandelen gekocht. Deze aandelen zijn nu 3.000 euro waard. Hij vindt dat hij dus 500 euro heeft verdiend en dus mag uitgeven.

Vind je dat deze manier van beredeneren klopt? Licht je antwoord toe.

Opdracht 49.

Vul onderstaande tabel verder in:

Vorm	Mate van risico (en dus ook van rendement)
Sparen (variabele rente)	Zeer gering
Sparen (vaste rente)	
Obligaties	
Valuta	Afhankelijk van welke valuta
Aandelen	
Kunst en andere roerende goederen	
Onroerend goed	
Goud/edele metalen	

Tenslotte:

Het gaat bij beleggen om rendement krijgen op je geld. Hierbij speelt risico lopen/nemen een belangrijke rol: als je bereid bent veel risico te lopen dan kan de beloning ook groot zijn. Over 2009 heeft de AEX een winst geboekt van zo'n 36 %. Dat lukt je niet met sparen. Daar staat tegenover dat het jaar 2008 voor veel beleggers dramatisch verlopen is en aan het begin van 2009 absoluut niet duidelijk was of de AEX zich zou herstellen.

AEX stijgt in 2009 van 245 naar 335 punten: een winst van 36,3%

Na het slechte jaar 2008, met een min van 52,3%, heeft de AEX-index met de 25 belangrijkste fondsen in Amsterdam het dit jaar wonderbaarlijk goed gedaan. De AEX is met maar liefst 36,35% gestegen. De Midkap won zelfs 63,6%. ASMI, Océ en Randstad zijn de grote winnaars.

Bron: *www.RTL Z.nl*

Kortom kies je voor zekerheid dan is het rendement daar ook naar. Neem je risico dan dan dat veel opleveren (veel meer dan bij zekerheid) maar ook veel kosten.

Of je een risicozoeker of een risicomijder bent bepaalt dus vooral voor welke vorm van beleggen je kiest, naast je kennis van de markt en de economie, voor wat die waard is...

Jacko's Portefeuille

Beursgorilla Jacko, de behaarde vermogensbeheerder van de financiële website BeursGorilla, vierde in 2009 zijn tweede lustrum! Voor het tiende jaar op rij weet Jacko de AEX te verslaan met een positief rendement over 2009 van 67,64%! De AEX blijft daarbij ver achter met 35,99%.

Jacko is één van de beste beleggers van Nederland en haalt al tien jaar lang een hoger rendement dan de AEX-index. In die tien jaar wist Jacko in totaal een positief rendement van 116,7% te behalen over zijn vermogen. Een gemiddeld rendement van 8% per jaar! Dit in schril contrast tot de AEX index welke over de afgelopen tien jaar een negatief gemiddeld rendement behaalde van -4,5%.

De portefeuille van beursgorilla Jacko bestaat uit tien fondsen, willekeurig geselecteerd uit de Nederlandse AEX, AMX en AScX indices. De waarde van de portefeuille en de rendementen ten opzichte van de verschillende indices worden dagelijks bijgehouden.

Wilt u op de hoogte blijven van Jacko's handel en wandel? [Meld u dan hier aan](#) voor het BeursGorilla Week Bulletin met Jacko's update.

Hoofdstuk 2: Het specifieke van de vermogensmarkt

In deze paragraaf gaan we bekijken wat de vermogensmarkt nu zo'n bijzondere markt maakt.

1. Het verhandelde product. Op deze markt betalen mensen een prijs voor het feit dat ze tijdelijk over andermans geld (krediet) kunnen beschikken. Het eigendom blijft bij de uitlener, maar de lener kan er over beschikken. Het product komt in verschillende vormen voor: lange termijn, korte termijn met en zonder onderpand, openbaar of onderhands, enz.
2. Je kunt op deze markt tegelijkertijd vrager en aanbieder zijn. Je hebt bijvoorbeeld een hypotheek op je huis en een spaarrekening bij de bank. Ook gedurende je leven kun je van vrager aanbieder worden en omgekeerd.
3. De hoeveelheid geleend geld in een land heeft invloed op de hoogte van de inflatie en is daarmee van nationaal belang. Dat betekent dat de overheid toezicht moet houden en ingrijpen als het nodig is. Als banken veel te ver zouden gaan in hun kredietverlening dan kan het vertrouwen in het geld verdwijnen en het geldstelsel en daarmee de economie instorten.
4. De vermogensmarkt is een markt met een zeer internationaal karakter. Dit is wel duidelijk geworden tijdens de kredietcrisis in 2008/2009. Het kapitaal beweegt zich zeer gemakkelijk en snel over de hele wereld. Dat heeft geweldige voordelen wat betreft de rente en de beschikbaarheid van kapitaal, maar ook enorme nadelen als er ergens iets mis gaat. Internationaal toezicht ontbreekt maar is misschien wel nodig.

5. Net als op de arbeidsmarkt is de overheid een belangrijke vrager die "concurrereet" met de particuliere sector (de gezinnen en bedrijven). Bijna elk jaar komt de overheid geld tekort dat ze leent op de vermogensmarkt. Dit zorgt ervoor dat de vraag op de vermogensmarkt groter wordt, zodat het voor bedrijven moeilijker wordt en in elk geval duurder om geld te lenen.
6. Overkreditering leidt tot grote problemen voor een toenemend aantal gezinnen en bedrijven. Omdat steeds meer mensen het moeilijk vinden om met geld om te gaan steken ze zich teveel in de schulden en komen in de financiële en sociale problemen en doen dan een beroep op de overheid of de liefdadigheid.
7. Voor spaartegoeden geldt een garantie bij de banken. Als een bank niet kan terugbetalen dan garanderen alle banken samen terugbetaling tot ongeveer € 20.000 per persoon. Tijdens de kredietcrisis is deze garantie door de overheid verhoogd tot € 100.000. Dit kan leiden tot "moreel gevaar" bij de keuze voor een bank om bij te sparen.

Hoofdstuk 3: Missers van de markt

Ook op de vermogensmarkt kunnen dingen misgaan. De kredietcrisis, het drama rond Icesave en de ondergang van de DSB bank zijn recente voorbeelden.

Ook de problemen rond de woekerpolissen zijn een voorbeeld van wat er mis kan gaan op de vermogensmarkt.

Omdat de vermogensmarkt van wezenlijk belang is voor het goed functioneren van ons geldstelsel en daarmee voor onze economie bemoeit de overheid zich met het functioneren van de vermogensmarkt (zie ook module 5: Marktmissers, Oeps).

Er zijn in Nederland twee toezichthouders die het wel en wee van de vermogensmarkt in de gaten houden: de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en De Nederlandsche Bank (DNB). Op de site van de AFM wordt kort uitgelegd wat het verschil is in toezicht tussen de AFM en DNB.

Over AFM

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) houdt toezicht op de financiële markten: op sparen, beleggen, verzekeren en lenen. Het is belangrijk dat het publiek, het bedrijfsleven en de overheid vertrouwen heeft in de financiële markten. En dat de markten op een duidelijke en eerlijke manier werken. Daarom houden we toezicht op de financiële markten.

De AFM houdt gedragstoezicht. De AFM controleert of consumenten duidelijke en eerlijke informatie krijgen. Ook De Nederlandse Bank (DNB) houdt toezicht op de financiële markten, het zogenaamde prudentiële toezicht. De DNB controleert of financiële ondernemingen hun verplichtingen nakomen.

De AFM is onafhankelijk. Toch is de AFM wel verbonden met de overheid. De minister van Financiën is politiek verantwoordelijk en benoemt het bestuur van de AFM. Hij keurt ook de begroting goed en stelt de heffingen vast. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is verantwoordelijk voor het toezicht op pensioenuitvoerders.

Er zijn dus twee soorten missers op de vermogensmarkt:

1. De bedrijven die vermogen vragen geven onvoldoende of onduidelijke informatie over het "product dat ze verkopen".
2. Financiële instellingen kunnen niet (meer) aan hun verplichtingen voldoen.

3.1 Financiële producten

De laatste jaren zijn de banken, verzekeringen en andere financiële instellingen creatief geweest in het bedenken van financiële producten. Veel consumenten willen in de periode dat zij geld verdienen en wel wat opzij kunnen leggen voorzieningen treffen voor als ze met pensioen gaan. In andere gevallen kunnen kopers van huizen soms een hele hoge

hypotheek krijgen als ze daar ook een levensverzekering of een arbeidsongeschiktheidsverzekering bijnemen.

In de belastingwetgeving zijn regels opgenomen die de kosten van dit soort verzekeringen aftrekbaar maken. De financiële instellingen hebben de laatste jaren hiervoor vormen bedacht die ingewikkeld zijn, veel kleine lettertjes bevatten en voor een niet-deskundige nauwelijks te begrijpen zijn.

Bovendien was er aan deze producten door de tussenpersonen (banken, hypotheekadviseurs enz.) heel veel te verdienen.

Op deze manier hebben heel veel mensen zulke verzekeringen afgesloten en blijken ze nu niet te krijgen wat hun beloofd is. In sommige gevallen blijven mensen na afloop van de hypotheekperiode met een enorme schuld zitten.

De AFM is de instantie die toezicht moet houden op het gedrag van de financiële instellingen. Ze controleren of die instellingen geen abnormaal hoge winst maken op de producten, of ze eerlijke en duidelijke informatie geven aan de consumenten en of er wel onafhankelijk advies wordt gegeven aan de consumenten.

3.2 Is de bank nog veilig?

In module 6: "Geld, Met klinkende munt" heb je geleerd dat we een fiduciair geldstelsel hebben, dat wil zeggen dat de intrinsieke waarde van het geld lager is dan de nominale. Dit stelsel werkt alleen als er sprake is van vertrouwen.

Jij accepteert geld alleen als je er zeker van bent dat je met dat geld straks ook weer kunt betalen.

Op dezelfde manier werkt het ook met banken. Je bent alleen bereid je geld aan een bank toe te vertrouwen als je ervan overtuigd bent dat je je geld weer op kunt vragen als jij dat wilt. De banken moeten daarom een verplicht dekkingspercentage hanteren (zie Geld, par 2.1)

De Nederlandsche Bank is de instantie die in de gaten houdt dat Nederlandse banken zich aan de regels houden en niet onverantwoord veel uitlenen zodat het risico ontstaat dat ze niet meer terug kunnen betalen.

Zodra mensen het vertrouwen in een bank verliezen gaan ze hun geld daar weghalen en komt de bank in de problemen. DSB is daar een voorbeeld van.

De Nederlandsche Bank moet er voor zorgen dat de mensen vertrouwen houden in de banken en het geld. Om deze reden heeft DNB tijdens de kredietcrisis de garantie voor spaargeld verhoogt tot € 100.000

3.3 Het spook van de inflatie

Naast de twee missers van de markt is er nog een reden voor de monetaire overheid om in te grijpen in de vermogensmarkt. We hebben gezien in hoofdstuk 2 dat kredietverlening door banken aan het publiek de geldhoeveelheid groter maakt. Die grotere geldhoeveelheid leidt tot meer bestedingen. Als nu die bestedingen zo groot worden dat de productiecapaciteit die vraag niet aankan dan gaan de prijzen stijgen en komt er inflatie en dat is een ongewenste situatie. Daarom heeft de Europese Centrale Bank de opdracht ervoor te zorgen dat de geldhoeveelheid niet te snel groeit. Dat betekent dus dat ze soms de kredietverlening afremt en soms de teugels weer wat laat vieren. Een extra reden dus om in te grijpen in de vermogensmarkt.

Een kritische noot bij dit verhaal kun je zien op Youtube:

<http://www.youtube.com/watch?v=slMrtspyfuE>

Hoofdstuk 4: Oefenopgaven en contexten

Opdracht 50.

Banken vervallen in zelfde fout

Kroes: Critici incasseren bonussen op rekening belastingbetaler

Eurocommissaris Kroes verwerpt de kritiek dat zij ING te hard heeft aangepakt. Internationale fora waarschuwen juist dat er niets is veranderd.

„Onder de luidruchtigste critici zijn enkele direct belanghebbenden die menen recht te hebben op een speciale behandeling en schaamteloos hoge bonussen incasseren op rekening van de belastingbetaler.”

Eurocommissaris Neelie Kroes is fel in de verdediging van haar beleid om banken die staatssteun hebben ontvangen verregaande herstructureringsmaatregelen op te leggen.

Afgelopen week werd bekend dat ING-topman Jan Hommen per brief zijn beklag heeft gedaan bij Kroes over de in zijn ogen te harde maatregelen die ING moet nemen als gevolg van het twee keer ontvangen van staatssteun. Zo zal ING de verzekeringstak loskoppelen van de bank, en daarna verkopen. Kroes werpt de kritiek in een ingezonden artikel in het Financieele Dagblad van zich: „Het feit dat veel banken en vrijwel alle getroffen lidstaten klagen dat ze oneerlijk behandeld zijn, stelt mij gerust. Dit betekent dat we fair en consistent hebben gehandeld.”

Bijna anderhalf jaar na het uitbreken

Bron: Trouw 11 januari 2010

van de financiële crisis lijkt de strijd om veranderende mores in de sector zich te verharderen. De Bank for International Settlements, het overlegorgaan van centrale banken, riep dit weekeinde bankiers op het matje omdat zij terugkeren naar hun risicovolle gedrag dat leidde tot de crisis. De Financial Stability Board (FSB), een instelling die door de G20 werd opgericht als reactie op de crisis, stelde zaterdag ronduit dat bankiers veel te veel risico nemen en te optimistisch zijn over het herstel op de financiële markten.

De FSB liet weten met een onderzoek bezig te zijn naar de maatregelen die haar leden (zowel regeringen als toezichthouders en centrale banken) hebben genomen om te vermijden dat de beloning van bankiers leidt tot excessieve risico's. Verschillende internationale maatregelen om de bonussen te beperken lijken tot nog toe weinig vruchten af te werpen. In de Verenigde Staten voorzien veel zakenbanken voor dit jaar een recordbedrag aan extra's. Uit een anonieme peiling die zakenkrant Financial Times dit weekeinde publiceerde, blijkt dat Britse banken voornemens zijn de bonussen dusdanig te verhogen dat werknemers de afgekondigde bonustax van 50 procent niet zullen voelen.

- Ben je het met het ingrijpen van mw Kroes eens? Geef in je antwoord aan van welke vorm van "missers van de markt" hier sprake is en waarom de (Europese) overheid nu juist moet ingrijpen of als je vindt dat de EU dat niet moet doen wie het dan wel moet doen. Pas je kennis van de vermogensmarkt hier toe.
- Uit de laatste alinea blijkt dat de beloningen van bankiers leiden tot buitensporige risico's.
Leg uit hoe dat komt en wat het gevolg daarvan is.

Opdracht 51.**Economen voorzien afbouwen van de hypotheekrenteaftrek***Bron: Volkskrant 18 januari 2010*

In het kader van de bezuinigingen die het kabinet moet bedenken voor de komende jaren wordt er gesproken over het afschaffen van de hypotheekrenteaftrek. Dit betekent dat de burgers niet meer de mogelijkheid krijgen om het bedrag dat ze aan hypotheekrente aan de bank betalen van hun inkomen af te trekken vóór er belasting over berekend wordt.

Als dit doorgaat gaan veel mensen meer belasting betalen en zo komt er bij de overheid meer geld binnen.

Tegenstanders van het afschaffen van de hypotheekrenteaftrek waarschuwen dat de woningmarkt daardoor zou kunnen instorten. Zij pleiten er dan ook voor dat de afschaffing heel geleidelijk moet worden gedaan; sommigen willen er wel 30 jaar over doen.

- a. Leg uit dat de afschaffing van de hypotheekrenteaftrek kan leiden tot een verstoring van de woningmarkt.
- b. Welke invloed zou de afschaffing van de aftrek kunnen hebben op de vermogensmarkt?
Licht je antwoord toe.

Hoofdstuk 5: Register

	pagina
AANDELEN	22
AEX index	25
Algemene Ouderdoms Wet (AOW)	16
BELEGGEN	14
Beleggingsanalisten	26
Bureau Krediet Registratie (BKR)	7
Dividend	23
HYPOTHEEK	8
KAPITAALDEKKINGSSTELSEL	17
Krediet (LENEN)	4
Koers (van obligatie,aandeel)	23
Koerswinst	23
LEVENSLLOOP, financieel economische	10
Looptijd	4
NOMINALE RENTE	21
OBLIGATIES (Staats-)	22
OMSLAGSTELSEL	17
Oppotten	14
Overkreditering	7
PENSIOEN(voorziening)	16
Pensioenfonds	17
REËLE RENTE	21
RENDEMENT	14
RENTE	4
RISICO	19
RUILEN OVER DE TIJD	10
SPAREN	14
Speculeren	15,26
STROOMGROOTHEID	5
Termijn	4
VOORRAADGROOTHEID	5